

ako bi dobra postava le na popirji ostala. Dr. Bleiweis je odgovoril, da vé, da nektere kantonske gosposke so dale postavo vnovič spomladi oklicati; ali so storile to vse gosposke in ali so župani čuli nad spolnitvijo, bode prosila družba sl. deželno poglavarstvo, naj blagovoli to pozvediti po svojih potih. — Tudi zavoljo kebrov ali hroščev želijo gosp. deželni poglavar, da bi se kaj storilo ali po poti daril, za ktere bi se utegnilo nekoliko tistih dnarjev obrniti, ki se stekajo iz kazin od gojzdnih pregreškov, ali pa kako drugač. Gosp. Ferd. Schmidt je govoril za darila; gospod Malič je povedal, da v Švajci je vsak gospodar primoran, po velikosti svojega posestva primerno méro kebrov poloviti; gosp. Ambrož je rekel, da leta 1830 je kantonska gosposka v Ribnici predložila novomeški kresli svét, kako nadlogo kebrov odverniti, in gospod dr. Ahačič je navodil staro postavo o tej zadevi. — Gosp. deželni poglavar so bili zadovoljni s to pozvedbo in izrekli željo, da bi se iz vsega tega osnovalo, kar je treba za odvernitev te nadloge, o kateri Jim je kočevska gosposka pred malo dnevi žalostno pismo pisala. — Zastran ljubljanskega maha so povedali, da se more pričakovati, da mnogo stroškov za osušenje mahú bode po volji Njih Veličanstva državna kasa prevzela; zastran požiganja mahú so gosp. deželni poglavar rekli, da so se v Salzburg, v Holandijo in Hanover obrnili in uprašali: kaj tam počnejo z mahom, da se bo po tem takem o tej zadevi natanko zvedilo kako in kaj; pisma, ki jih bojo iz teh krajev dobili, bojo poslali družbi v preudark. Govorili so zastran požiganja mahú še gosp. Podkrajšek, gosp. Ambrož, dr. Bleiweis, prof. Konšek, dr. Ahačič. — Zastran dnarnih zadreg, v katerih se znajde družba, so ji gospod deželni poglavar veselo upanje dali, da se bode ta zadeva na dobro obrnila. Na te toliko prijazne besede se je vzdignil vés zbor in se je zahvalil blagemu Gospodu, ki so spet v tej zadevi kakor v vseh drugih očitno pokazali, kako skerbni, res pravi oče so naši družbi.

(Dalje sledi.)

Obertnijska skušnja.

(Dober kup lak za hišne tla ali kako drugo rabo). Varaždinski apotekar Bernart priporoča lak ali firnež, ktere ga si more vsak sam dober kup napraviti in ž njim hišne tla ali kakošno drugo leseno robo lakirati, takole: Vzemi 32 lotov ali en funt šelaka, 16 lotov ali pol funta bele smole, dèni oboje v steklenico ali flašo, prilij 3 bokale ali pinte špirta 55 gradov močnega, in postavi na sončni kraj, da se raztopi; potem prideni še pol kvintelja ali pa 40 granov kafre. Z enmalo sogretim lakom se povlečejo potem tla ali kakošna druga lesena reč, ktero hočeš lakirati. En funt tega laka je zadosti 36 kvadratnih čevljev lesnine lakirati.

Skukšnje.

(Jesih za zobé). Že sedem let zaporedoma rabim za zobno bol in zdravje „Monsonovo in Anatarinovo vodo“, ktere ste si v okusu precej ednake; ali brez vsega uspeha; zakaj zobje mi vendar le čerini ostajajo, bolečin ravno zraven ne občutim. Ko mi pa uni dan nek star list „Novic“ v roke pride: „da vinski jesih k obderžanju in čistenji zob veliko pripomore“, poskusim tedaj ta svét, in si kakih 12 pintov prav dobrega vinskega jesiha omislim. Glej! komaj trikrat poskusim, so mi zobje lepo beli bili. Zahvalujem se tedaj za stari svét „Novicam“, ktere ga naj njih častiti braveci kot novega prejmejo zato, ker je res dober in dober kup. J. Š. ....

Da bi jarmi pri vpreženi živini šli vsi rakom žvižgat!

Volovskih jarmov je več sort, pa vsi po versti niso nič vredni, ker ubogo živinče preveč terpinčijo in moré, ktero se ne more v njem še toliko obrniti, da bi se znebilo merčesov, ki ga pikajo, temuč mora iti hoté ali ne hoté kakor v klešah kamor ga neusmiljeni voznik tira, in se ne more kreniti ne na desno ne na levo stran. Uboga živina mora vse z glavo vleči! Po taki vpregi pa terpi neizrečeno škodo, posebno ker po nji ne more vpreženi volé nikdar svoje moči popolnoma napeti, ampak vse opraviti le z možgani. V tem ko vpreženi vol pelje ali prav za prav z glavo potiskuje, terpe vendar tudi vsi udje njegovega celega života, vijejo se vedno sém ter tje, in se napenjajo, da ni izreči; njegova glava je v neprenehnem uckanji gori in doli, in živinče terpi po starem prigovoru „kakor črna živina.“

Živinče, kteremu je jarem za rogé pripet, mora glavo vedno neukretno kakor v klešah deržati, si ne more s celo močjo naprej pomagati, posebno če sta dva vola v negibčen jarem vprežena.

Ta neukretni stan je zoper natoro; kako taka muka živinče ob vso moč pripravi, se je že marsikter gospodar sam do dobrega prepričal.

Najgorša in najzdravša vprega za vole je komat, ki je precej konjskemu komatu podoben, kakoršnih se peričniki pod Ljubljano poslužvajo.

Da je takomat sicer nekoliko dražji memo jarma, je res; toda če se zrajta, ako se delavne moči pri zljajšani vpregi le peti del več pridobi (kar je pa gotovo prenizko cenjeno), tako se pri 250 delavnih dneh pridobi 50 dní, kteri le po 30 kr. rajtani znesó 25 odstotkov ali 500 fl. kapitala. Naprava enega samega volovskega komata le malo stroškov prizadene. Če niste divjaki brez serca, bode vol, ki vam dá celo kožo, saj toliko usmiljenja vreden, da mu je privošite en kos za njegov komat! O zamorci, zamorci! ki terpinčite svojo živinico tako, in si sami kradete denar iz mošnje, ker ne varujete živini njene delavne moči, kdo bo vas kadaj umil! Če se, na priliko na Avstrijskem, od 2 milijonov volov le 1 milijon skoz 200 delavnikov vprega, tedaj znese zguba moči po nerodni vpregi po poprejšni prerajtbi naj manj 40 milijonov delavnikov, in če se delavnik le po 30 kr. rajta, znese vse skup 20 milij. gold. Ali se dá terpinčenje živali še huje pokoriti?

Kako se bo novi denar imenoval po slovensko?

S pervim dnevom mesca novembra ali s praznikom vseh Svetnikov tega leta se začne vsa štetev in vse plačilo po novem denarju. Če ga bomo hoteli prav rabiti, mu bomo mógli dajati tudi pripravne imena. Pa kakošne? Poglejmo, poskusimo!

Za zlati denar je dana že prav pripravna beseda, krona, in dalje polkrona. Tega imena se bodo Slovenci precej lahko prijeli; saj en del Dolencov in Horvatov še zdaj šteje na krone po 2 goldinarja, samo da nova krona bo zlata, ne pa sreberna.

Za sreberni debeli denar nam je navadna beseda tolar, prav za prav pa bi móгло se reči dolar, kakor deloma tudi pravijo Čehi; zakaj „tolarji“ se imenujejo po Joahimovem dolu (Joachimsthal) na Českem, kjer so se taki debeli denarji najpred kovali v 15. stoletji. Brala se je za dolar že tudi beseda terdnjak; pa s to se ne pride po koncu. Po tolarji ali dolarji se ravna dvatolarnik ali dvadolarnik.

Za drugi debeli sreberni denar nam je že domače ime goldinar, poleg nemškega; ne bilo bi napek, ako bi mi to ime zopet predstavili v slovensko, kakor je bilo nekdanji čas že nekaj navadno, namreč zlat, kakor so to tudi storili Čehi in Poljaki, kteri pravijo: zlaty in zloty, in

Rusnjaki: zoloti. Beseda forint, ki jo rabijo Iliri, ni nikomur podobna; bolj prava bi že bila polatinčena florin. Lahko bi se reklo, če se zlata primemo, tudi po tem dvazlatnik. Dvagoldinarnik ali dvaforintnik ste težke imeni, ložeje je dvaflorinik.

Novi krajcar nam sicer ni več ptuje ime, pa za Italijansko je postava odločila ime soldo; ali bi ne bil tudi nam gladek iz ust sold (sovd), kakor so ga naši stari očetje dobro poznali, in dosti prešteli? Prav gladko bi se po tem štelo: dva solda, tri solde; dalje zopet polsold bi se klical.

Zdaj drobni denar med zlatom in soldom. Kako bi se bolje reklo za četert zlata: četertnjak ali četertinak ali četertin? Poslednja beseda bi utegnila biti najgladkeja.

Za deset soldov bo Slovenec raji rekel desetica kakor desetak, in za pet soldov raji petica, kakor petak. Za tri solde pa ostaja le trojak, če bi ne rekli raji trojka, ali morebiti raji tudi groš, kterega imena smo že vajeni s Čehom in Poljakom vred iz davnega.

To bi bile tedaj slovenske imena novega denarja. Poglejte, prevdarite, izberite!*) Hicinger.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XXIX.

Veliki petek sem šel spet že zgodaj v cerkev Božjega groba. Ob sedmih se je začela ta dan navadna služba Božja, in po doveršenih svetih običajih je bil spet slovesen obhod okrog groba Božjega in potem po raznih svetiščih in postajah, ki sem jih v poprejšnem listu omenil. Veliko razpelo, to je, Kristusovo podobo na križu so nesli frančiškani v procesii na Kalvarijo, kjer ga je patrijarh na srednjem gerškem altarji pokonci usadil. Veliki petek prepusté namreč Gerki, ko nimajo velike noči enakočasno s katoličani, svoj altar za ta obred Latincom. Kako pa ravnajo, kadar Gerki in Latinci veliko noč enako obhajajo, ne vémo povedati. Pa sej takrat gré večidel vse narobe in mnoge velike napčnosti se godé. — Iz Kalvarije smo šli naravnost v sakristijo, in dopoldanska služba Božja je bila že pred deveto uro doveršena.

Sedaj pa me povabi profesor Kunstman, naj gréva vendar enkrat — ne še po mestu, ampak iz mesta okrog ozidja. To mi je bilo prav všeč, in kmali odrineva, in nek mlad Švajcar, ki se je bil na naji posebno navergel, naji spremlja. Prav počasi obhodimo ob lepem ozidji, ki je pa le za Beduine terdnjava, celo mesto. — Ko pa spet pred jafiške vrata pridemo, jih najdemo zaperte. Petek je namreč Turkom svetek ali praznik, kakor nam nedelja, in ko so možki od enajste ure dopoldne v mošejah zbrani in molijo, se zaprejo vse mestne vrata, ker imajo Turki že staro vražno pravlico, da neki petek o ti uri bo prišel nenadoma neki ptuj pridobitelj in se bo mesta polastil. Pričakujejo ga pa posebno od izhoda, in menda zato so na ti strani zlate vrata zazidane. — Ta pravlica je sploh znana, in tudi nek pokristjanjen poljsk Jud, ki je pod šotorom pred mestom kavo in žganje točil in nemški jezik nemilo lomil, nam jo je pravil. „Die Türken glauben — je djäl — dass wird kommen ein anderes Menschheit, und wird nehmen diesen Erdreich in Besitz.“

*) Ker častiti naš gospod Cigale na Dunaji je prestavljavec nemške besede za deželne slovenske zakonike, in ker je želeli, da bi se zakoniki slovenskih dežel ujemali z besedo ljudstva, bi želeli, da bi tudi on se oglašil o tej zadevi, da poprej skujemo pripravne in našim ljudem gladke besede, preden bode skovan nov dnar. Nam so gosp. Hicingerjevi nasvêti kaj všeč; samo z „zlati“ za sreberni dnar, mislimo, bo težava za nas. Vred.

Tri četerti ure smo čakali pred zapertimi vratmi, in v tem času se je bilo nabralo tû toliko ljudi, kónj, mezgov in velbjudov ali kamel, da se mi je zdelo, kakor da bi bil na kakem živinskem semnji. Poslednjič pride še neka majhna truma mahomedanskih romarjev z rudečo in zeleno zastavo — pa ne iz Meke, ampak od Mojzesovega groba. Obé zastavi ste bile z napisi iz korana okinčene. Nekteri teh pobožnih ljudi so z rokami in z raznimi rečmi nekako prijetno priterkovali, in nek bedast revež je pri ti revni muziki tako radostno plesal, da so se mu nazadnje že sline iz ust cedile, in da sem se bal, da bo kar na tla telebil in obležal.

O poldne je straža vrata spet odperla, in vse je hotlo na enkrat v mesto. Smešna gnječa je bila in vse se je mešalo — ljudje, konji, kamele in mahomedanski romarji; in ko se je bil prostor pred vratmi že dobro spraznil, gremo tudi mi domú.

Popoldne po dveh se podamo spet v cerkev k zornicam in ostanemo do enajstih ponoči v nji. Nekoliko po doveršenih zornicah je bila namreč ob sedmih zvečer slovesna procesija po zgorej omenjenih postajah, in skorej na vsaki postaji je bil govor ali pridiga. Začel pa se je obhod v katoliški cerkvi pred altarjem presvetega rešnjega Telesa, in tû je bil prvi ogovor v laškem jeziku.

Odtod smo šli z gorečimi svečami v rokah pred ječo Kristusovo, kjer je bil drugi gerški govor. Pa po pravici Ti povém, da ga nisem čisto nič razumel, dasiravno so me nekdej v šolah z gerščino več let zlo pitali. — Čudno pa se mi je zdelo, da je gerški govornik neki izrek svetega pisma po latinsko navodil.

Potem je šla procesija nekoliko korakov dalje do kapelice, ki naznanuje kraj, na katerem so si vojaki obleko Kristusovo delili in za sukno njegovo srečkali. Tû je bil tretji ogovor v nekem, ušesam ugodnem — menda turškem jeziku, ki ga nisem tudi nič razumel.

Od tod smo šli naravnost na Kalvarijo pred katoliški altar, ki naznanuje kraj, na katerem je bil naš Gospod Kristus na križ pribit, in tû je bil kratek, pa ličen in lep ogovor v nemškem jeziku.

Precej zraven pred gerškim altarjem, kjer je neskončno milostivi Odrešenik grešnega človeštva na križu visel in umerl, je bil na to francozok ogovor, pa nekoliko predolg, ker je govornik nektere opazke in opominovanja preveč ponavljal. — Veliko razpelo je stalo še na altarji, kakor so ga bili zjutrej vsadili. Po govoru pa so jeli, kakor nekdej Jožef Arimatejski in Nikodem, Kristusa z križa jemati. Obred ta je ganljiv, pa bi bil še ganljivi, ko bi tako dolgo ne tolkli in ne pantljali.

Ko ga iz križa snamejo, gré procesija iz Kalvarije k mazilnemu kamnu. Štirje frančiškani nesejo podobo mertvega v rjuho zavitega Kristusa z griča, ter ga položé na omenjeni kamen in ga odgernejo. Nato je šesti govor v arabskem jeziku. Govornik, nek že postaren frančiškan, upije in kriči jako in precej dolgo; na enkrat pa preneha, in arabski dečki, učenci verlih frančiškanov zapojó prav mično in mило neko sveto pesem tudi v arabskem jeziku. Že sem menil, da po petji pojdemo dalje, pa ko dečki spojó, začne govornik še nekaj časa dalje govoriti, ali marveč na vso moč upiti. Poslednjič je dolgega govora vendar konec, pa ne še ganljivega obreda; zakaj sedaj začne patrijarh mertvega Kristusa, ali marveč podobo njegovo maziliti. Sedaj sem še le razumel, zakaj štirje menihi nekake posode v procesii seboj nosijo. Najpred vzame patrijarh prvo posodo, ter poškopí celo podobo z neko dišečo tekočino iz nje. Potem zajemlje v drugi posodi nekakošnega zelenkastega debelega prahu, in potrosi ž njim podobo od glave do nóg. Na to mu podajo tretjo posodo tudi z nekako dišečo tekočino, in patrijarh poškopí ž njo celo truplo in ga potrosi poslednjič iz četrte posode z nekakim drugačim, tudi zelenkastim prahom, ki se ga prav na debelo prime.